

Social- och hälsovårdsorganisationer och förebyggandet av penningspels skadeverkningar – information, anvisningar och procedurer

Direktiv till SOSTE: s medlemsorganisationer om förebyggandet av
penningspels skadeverkningar

TAPIO JAAKKOLA

SOSTE

Innehåll

Inledning.....	2
Penningspelandet i Finland	3
Penningspel och skadeverkningar av penningspel.....	3
Penningspelproblem och penningspelberoende	4
Att beakta penningspelproblemet i min egen organisations aktivitet – Var kan det synas i eget område?	5
Penningspelproblemet som målgrupp	5
Riskgrupper och utsättande faktorer	5
Indirekta skadeverkningar	6
Då spelproblem inte syns i den egna verksamheten.....	6
Vad kan min organisation göra?.....	6
Hjälp till att behärska spelandet.....	6
När och hur ta upp skadeverkningar av penningspel?	7
Vart kan man hänvisa problemspelaren, varifrån hittar man hjälp med spelproblem?	8
Verksamhetsmodeller att handla skadeverkningar av penningspel	9
Kommunikation om skadeverkningar av penningspel	10
Information och resurser om skadeverkningar av penningspel.....	10
Varifrån kan man hitta information om förebyggande av skadeverkningar av penningspel och penningspelproblem?.....	10
Penningspel	11
Att förebygga skadeverkningar av penningspel	11
För spelarna	11
Barn och ungdomar som spelare.....	12
Seniorer	12
Spelarnas närstående	12
Penningspelens skadeverkningar i arbetslivet	13
Ekonomi- och skuldproblem.....	13
Kunskap och utbildning för yrkesutbildade	13
Om penningspelproblemet.....	13
Varifrån hittas resurser att stöda egen organisations verksamhet?	14
Källor.....	14

Social- och hälsovårdsorganisationer och förebyggandet av penningspels skadeverkningar– information, anvisningar och procedurer

Direktiv till SOSTE: s medlemsorganisationer om förebyggandet av penningspels skadeverkningar

Inledning

I SOSTE: s Penningsspelpolitiska program som uppgjordes 2019 skrev man:

“Paraplyorganisationerna gör upp gemensamma anvisningarna åt sina medlemmar med sikte att öka kunskapen om penningspel samt deras skadeverkningar och hur dessa kan förebyggas. Organisationerna beaktar anvisningarna i sin verksamhet. Detta stöds också i understödsbesluten.”

SOSTE har framställt denna anvisning för att öka medlemsorganisationernas medvetande om skadeverkningar av penningspel. Syftet är, att social- och hälsovårdsorganisationerna;

- vet, vilka skadeverkningar penningspel kan orsaka och vilka skadeverkningarnas sociala och individuella effekter är.
- kan identifiera risksituationer i sin egen medlemsverksamhet och/eller i sin egen målgrupp.
- har procedurer och verktyg att förebygga penningspels skadeverkningar inom sin egen medlemskår och/eller målgrupp.
- kan identifiera och hänvisa personen som lider av skadeverkningar av penningspel till vård.

I SOSTE:s Organisationsbarometer 2020 uppskattade mer än tre fjärdedelar av organisationerna, att de kan vara med och förebygga skadeverkningar av penningspel. Nästan tre fjärdedelar av organisationerna såg det som mycket viktigt att bibehålla monopolet. Knappt två tredjedelar ansåg att det var viktig att förbättra förebyggandet av skadeverkningar av penningspel, utveckla penningspelproblems behandling, forskning och det förebyggande arbetets struktur, samt uppdatera ansvarsfullheten i Veikkaus Ab:s verksamhet.

En dryg femtedel av organisationerna meddelade, att skadeverkningar av penningspel har framkommit i deras medlemsverksamhet. Åtgärder till dessa var vanligtvis att dela ut information och hänvisa till tjänster.

Två av tre organisationer uppskattade att de kunde dela ut information om varifrån man kan få hjälp till penningspels skadeverkningar. Hälften av organisationerna uppskattade att de kunde utdela information om skadeverkningar av penningspel i allmänhet.

Var sjätte organisation trodde sig kunna underlätta förebyggandet av penningspels skadeverkningar på något annat sätt, till exempel med påverkansarbete samt genom att utveckla och producera tjänster för penningspelberoende.

På basis av de ovan nämnda kan man som sammanfattning konstatera att SOSTE: s medlemsorganisationers gemensamma meddelande är: ***Det här berör oss alla och alla kan agera.***

Penningspelandet i Finland

Med penningspelandet menar man spelandet där vinsten eller förlusten är pengar eller penningvärde. Lotterilagen definierar lotterier eller penningspel till verksamhet, där deltagandet sker mot vederlag och deltagarna har möjlighet att få en vinst med penningvärde som helt eller delvis beror på slumpen.

I Finland spelar man mycket penningspel. Finländarnas penningspelkonsumtion per capita är tredje störst i världen. För merparten av penningspelarna spelen är harmlös underhållning eller rentav en hobby. Två utav tre spelar utan att få skadeverkningar.

I Finland fungerar ett ensamrättssystem, där anordnande av lotterier är tillåtet bara för Veikkaus Ab. Penningspel regleras av lotterilagen. Den definierar syftet av Finlands penningspelsystem (1§2) *“...att hindra oegentligheter och brott i samband med lotterier och att förebygga och minska de ekonomiska, sociala och hälsomässiga skadeverkningar som deltagande i lotterier ger upphov till.”*

Penningspel har legaliserats i Finland främst för välgörenhet och att samla medel till medborgarorganisationer. Penninglotterier fick tillstånd år 1928 och med dem finansierade man Nationaloperan och Nationalteatern. Penningautomatförening RAY grundades av åtta medborgarorganisationer år 1938. Veikkaus grundades år 1940 av idrottens centralförbund.

Senare har man styrt avkastningen från dessa penningspelaktörer bredare till att stöda allmännyttiga funktioner. Man har börjat dela ut vinstmedel också förbi ursprungliga aktörerna. Statens inflytande och andel i penningspelsystemet växte särskilt mycket under 1970- och 1990-talet. Det nuvarande Veikkaus Ab grundades år 2017 med att fusionera Penningautomatföreningen, Veikkaus Ab och Fintoto Ab. Veikkaus' aktier ägs helt och hållet av staten.

Det är bra att minnas, att penningspelen är den överlägset största formen av underhållningsindustri i Finland. Veikkaus speltäckning eller omsättning efter utbetalade vinster till spelare (1,7 mrd euro) 2019 var större än omsättningen för all elektronisk kommunikation (tv, radio, internet) (1,6 mrd euro).

Penningspel och skadeverkningar av penningspel

I Finland har volymen av penningspelandet vuxit under de senaste tio åren, men nu håller det att svänga nedåt i synnerhet i de yngre åldersgrupperna. speciellt spelandet på nätet växer bredvid de traditionella spelformerna.

De mest populära av Veikkaus penningspel (andelen av spelare) är; 1. lottospelen, 2. lotterierna, 3. penningautomaterna. Hälften av intäkterna kommer från den 2,5 % av spelare som spelar mest. Utländska spelbolags andel av spelintäkterna var 15,5 %. Detta innehåller också det åländska spelbolaget PAF.

Fyra av fem finländare har spelat något penningspel under senaste året. 29 % av finländarna har spelat ett penningspel minst en gång i veckan.

Största delen av penningspelkonsumtionen kommer från riskspelare eller problemspelare. Under senaste åren har spelarnas antal minskat, men konsumtionen har ökat eller hållit åtminstone samma nivå och på så sätt koncentrerat sig till ännu färre spelare.

Riskspelandet eller problemspelandet är svårt att identifiera. Största delen av skadeverkningarna åsamkas andra än problemspelare.

En del penningspel orsakar mera skadeverkningar. Många spelare har svaga kunskaper om vilka spel som är mest beroendeframkallande. Spelandet av högriskpenningspel ökar sannolikhet till riskspelande, till exempel lyckospel med snabbt tempo som penningspelautomater.

Spelets skadlighet påverkas av spelens tekniska egenskaper som spelets takt, hur ofta man får även små vinster, maximi-insats dvs hur snabbt man kan förlora sina pengar och storlek av huvudvinsten. Dessutom möjligheten att spela längre tid på samma gång och spelens lätta tillgänglighet och utbud ökar risken.

Överdrivet penningspelandet orsakar skadeverkningar till såväl individen som samfundet och samhället. Individuella skadeverkningar är ofta ekonomiska problem, problem med mentala hälsan, ökat rusmedelsbruk, människorelations- och hälsomässiga problem.

Till samfundet, i synnerhet spelarnas närstående, visar sig spelproblem i form av ekonomiska och sociala skadeverkningar, människorelationsproblem och även närståendevåld. Närstående till problemspelare har räknats vara omkring 790 000.

Skadeverkningar av penningspel på arbetsplatser är till exempel frånvaro, försämrat arbetsklimat och sjunkande produktivitet. För samhället orsakar spelproblem kostnader särskilt inom vården och socialtjänsten. Spelproblem är också kopplade till kriminalitet; förskingringar, stöld.

Penningspelproblem och penningspelberoende

Man spelar penningspel mest som underhållning och att motverka tristess, men oftast är det viktigast att vinna. Två av tre finnar spelar penningspel måttligt utan att de får skadeverkningar. Och en femtedel spelar inte alls. Finländarna spelar mycket, men jämfört med andra länder är andelen av de som lider av spelproblem genomsnittlig.

Av finländarna är det 11 procent som spelar på risknivå. De spelar ofta, spenderar mycket tid och/eller pengar på spel jämfört med sina egna möjligheter. De spelar vanligtvis flera olika penningspel. Spelandet orsakar möjligtvis några skadliga symptom på egen ekonomi, hälsa, sociala relationer, i arbete eller studerandet. Den här gruppen upplever ofta nackdelar av sitt spelande och är den viktigaste målgruppen i motarbetandet av spelskador

Tre procent av finländarna har spelproblem. Det är vanligare hos män (4,0 %) än kvinnor (2,1 %). Den som lider av penningspelproblem spelar för mycket och upplever flera nackdelar. Han spelar mycket, spenderar för mycket tid och/eller pengar på spel jämfört med sina egna möjligheter. Han spelar vanligtvis flera olika penningspel. Spelandet har ofta negativa följder, problem med egen ekonomi, hälsa, sociala relationer, i arbetet eller studerandet. De som lider av penningspelproblem skäms över sin situation och döljer problemet.

1,4 procent¹ av finländarna har potentiellt ett spelberoende. Det betyder patologiskt spelande och det orsakar flera mycket allvarliga skadeverkningar. De behöver absolut vård, men upplever ofta hinder när de uppsöker vård. Egen skam, svag självkänsla eller okunnighet om tjänster hindrar dem från att uppsöka vård.

¹ Ingår i antalet (3 %) av problemspelare.

Att beakta penningsspelproblemet i min egen organisations aktivitet – Var kan det synas i eget område?

Risken till spelproblem ökas genom annat riskbeteende och hälsomässiga problem. Penningsspelandet är förknippade med andra hälsofaror som riklig alkoholkonsumtion och rökning. Enligt forskning kan man identifiera flera faktorer som utsätter för spelproblem.

En del ansluter till svag självkänsla eller upplevelsesökande personlighet. Mentala problem som depression, schizofreni eller ADHD kan också utsätta för spelproblem. Om man har spelproblem i familjen, kan det ärvas av barn.

För andra kan penningsspel vara en flyktväg från livskriser som skilsmässa eller arbetslöshet.

Peningsspelproblemet som målgrupp

Aktörer som sysslar med skadeverkningar av penningsspel som A-klinikstiftelse, EHYT, Sininauhaliitto, SOSPED-stiftelse, SOVATEK producerar information och tjänster till spelproblem. Målet för deras verksamhet är förebyggandet av penningsspelsskadeverkningar och vård av penningsspelproblem. Dessa organisationer kan också vara en resurs för andra förbund i förebyggandet av skadeverkningar av penningsspel och hjälpanDET i spelproblem.

Riskgrupper och utsättande faktorer

För en del av SOSTE: s medlemsorganisationer kan det i medlemskåren eller i målgruppen finnas personer, som hör till riskgruppen för spelproblem eller som utsätts för faktorer till det. Då vore det bra att identifiera och ta hänsyn till dessa faktorer. Ur hjälpanDEts synvinkel är det viktigt att, utöver andra symptom, ta reda på möjligt överdrivet spelande. Spelproblemet samtidigt med andra skadeverkningar eller problem försvårar oftast situationen. Detta kräver särskilt uppmärksamhet.

Ekonomiska svårigheter är i allmänhet de första symtomen på spelproblem. Överdrivet spelande orsakar förluster åt spelaren och förstör hens ekonomi. En del människor hoppas kunna förbättra sin ekonomiska situation genom penningsspel. Det är dock aldrig någon lösning. Människan som lider av spelproblem sätter ofta spelandet över allt annat. Man prutar på annat, även mat, för att kunna spela. Till problemen hör ofta också snabbblån.

Mentala problem är ett typiskt problem som ofta förekommer samtidigt med spelproblemet. I Spelklinikens öppenvård har över 40 procent av klienterna samtidigt mentalthälsoproblem. Dessa två problem samtidigt kräver att man i hjälpanDET tar hänsyn till båda. Typiska symptom är depression, bipolaritet, ångest, neurologiska sjukdomar som MS eller ADHD.

Några läkemedel kan utsätta för funktionellt beroende. Sådana är bl.a. dopaminagonister som används i vården av Parkinsons sjukdomen, till exempel Sifrol, Levodopa ja Ropinirol. De kan trigga ett spelberoende. Abilify som används i vården av bipolaritet och schizofreni verkar också ha samband med överdrivet spelande.

Rusmedelsproblem är, vid sidan av mentalproblem, det vanligaste samtidiga problemet med penningsspelproblem. Rikligt rusmedelsbruk utsätter för penningsspelproblem. Många gånger berättar de som lider av rusmedelsmissbruk inte om sitt spelproblem därför att de ser rusmedelsmissbruket som det primära problemet. Ur hjälpanDEts synvinkel borde man ingripa i båda.

Enligt forskning upplever människor med **svagare hälsa** oftare skadeverkningar av penningsspel. Spelproblemet försvagar människornas möjligheter att sköta sin hälsa. Möjliga skadeverkningar av

penningspel kan vidare försvåra situationen för den som kämpar med kroniska sjukdomar. Försvagad funktionsförmåga och sämre egen ekonomi är ofta kopplade till detta.

Olika trauma eller livskriser liksom skilsmässa, arbetslöshet eller makes/makas bortgång kan utsätta för överdrivet spelande. Människor flyr sin ångest genom spel. Att använda spel för att reglera humöret är ofta ett tecken på spelproblem. Lösningen måste då sökas inte bara i spelandet utan också i ångesten som orsakade det.

Överdrivet penningspelande bland **barn och ungdomar är ofta knutet till annat riskbeteende**. När de anhopas kan det leda till allvarliga svårigheter. Fast penningspel bland minderåriga i Finland har minskat de senaste 10 åren, orsakar det ännu problem åt en liten grupp. I bakgrunden kan finnas till exempel svag självkänsla eller inlärningssvårigheter. Att börja penningspelande tidigt är ett av de tydligaste tecken som förutspår spelproblem. Penningspel är oftast pojkarnas hobby.

Invandrarna är utsatta för lockelse av det finska liberala penningspelsystemet, särskilt då de kommer från kulturer där penningspel är förbjudet. Dessutom kan arbetslöshet, bristande språkkunskaper, upplevd ensamhet, möjligt diskriminering och upplevda svårigheter leda till att de söker tröst i spel.

Indirekta skadeverkningar

Penningspelproblem kan påverka organisationens målgrupp eller verksamhet indirekt. Ett exempel på detta är **våld i nära relationer**. Internationell forskning samt Peluuris, telefonlinjen som hjälper vid spelproblem, erfarenheter berättar att våld i nära relationer väldigt ofta är kopplat till allvarliga spelproblem.

Penningspelproblem kan ligga bakom familjens illamående. Detta vore bra att uppmärksamma och beakta, när man diskuterar och löser familjens situation. Det är också bra att minnas, att vuxnas penningspelproblem utsätter barn för spelproblem.

Då spelproblem inte syns i den egna verksamheten

Skadeverkningar av penningspel syns nödvändigtvis inte i alla organisationernas verksamhet eller målgrupper. Det är dock nödvändigt att vara medveten, hur penningspelsintäkter som ligger bakom organisationernas finansiering är uppbyggda. Alla kan ge sin insats att förebygga skadeverkningar från penningspel. Med att informera till exempel på sina hemsidor om spelproblem och varifrån man kan få hjälp, kan organisationen vara med och hjälpa samt sänka tröskeln för att uppsöka vård. Det är bra att minnas, att vi har ingen typisk problemspelare och att människor från varje åldersgrupp, män samt kvinnor och också de med god utkomst kan hamna i penningspelproblem.

Vad kan min organisation göra?

Att förebygga skadeverkningar av penningspel, stöd och behandlingstjänster är verksamhetsmål för en del av SOSTE: s medlemsorganisationer. Nu är det inte meningen att alla SOSTE: s medlemsorganisationer ska engagera sig i det egentliga förebyggande arbetet och behandlingen. Det vore viktigt att alla uppmärksammar saken och som organisationer, i mån av möjlighet, ta i beaktande skadeverkningar av penningspel och spelproblem i sitt verksamhetsområde. Det bästa sättet att garantera monopolsystemet är att utveckla systemet, samt välskött förebyggande av skadeverkningar av penningspel och vård. Det nuvarande systemet bjuder bra förutsättningar att förebygga skadeverkningar så länge vi ser till att det verkligen också genomför förebyggandet av skadeverkningar av penningspel.

Hjälp till att behärska spelandet

Spelaren behöver inte alltid stöd- eller vårdtjänster för att få sitt spelande under kontroll. Man kan styra honom till verktyg för att behärska penningspelandet. Man kan bedöma sin egen nivå av penningspelande

och eventuell riskbenägenhet med självtester som kan hittas på internet. På nätet kan man också hitta verktyg att bedöma och begränsa sitt eget spelande till exempel i [Droglänken-servicens tester och mätare samt självhjälp-sektioner](#)

Sitt eget penningspelandes risker kan man bedöma i EHYTs [Arvioi rahapelaamistasi -testillä](#)

Att följa sin egen penningspelkonsumtion och spelandets volym kan hjälpa att hålla spelet under kontroll. ["Raipe-rahapelipäiväkirja"](#) är ett verktyg för uppföljning av spelande.

[Peluuri-palvelu](#) producerar information, stöd och tjänster för de som lider av spelproblem och deras närstående. I dess webbsidor man kan hitta tips på hur man kan kontrollera spelet. Om man ändå misstänker att man har spelproblem, kan det snabbt testats på Peluuris webbsidor genom [tre frågornas test](#).

Verktyg och tips att behärska internetspelade finnas på [Pelirajat'on webbsidor](#).

Självhjälpsguiden ["Avaimia rahapeliongelman hallintaan"](#) (Nycklar för att hantera penningspelsproblem), som har publicerats av Institutet för hälsa och välfärd, är tänkt att vara ett stöd när man vill minska på eller sluta spela. Guiden kan användas som stöd för förändring man gör på egen hand. Den kan också användas som redskap när yrkesutbildade ska föra penningspel på tal och ge rådgivning.

På Veikkaus [Spela lagom-webbsidor](#) man kan sätta upp gränser för sitt spelande, spelbegränsningar samt följa upp tid och pengar använt på Veikkaus spel.

När och hur ta upp skadeverkningar av penningspel?

Om det finns riskgrupper för penningspelproblem i egen medlemskår eller egna målgrupper, lönar det sig att ta med i egna praxis hur man tar penningspel till tals. På detta sätt kan man ta reda på om penningspelproblem är anknutna till klientens ärende och om hen ska hänvisas till de tjänster som hjälper i spelproblem.

Yrkesutbildade inom social- och hälsovård kan ofta identifiera klientens spelproblem och hjälpa hen. ibland kan spelproblemet överskuggas av andra problem eller så vill personen inte ännu tala om det. Penningspelproblemet kan också vara ett främmande ämne för en anställd, då är det inte självklart att ta upp och erbjuda stöd till det. Innan man frågar om penningspelande, är det bra att ta reda på, hur man kan stöda eller till vilka stöd- eller behandlingstjänster hen kan hänvisas.

Eftersom problemspelarna ofta döljer sitt problem, måste man fråga om spelande. De riktlinjer om identifiering och vård som publicerades år 2011 i Australien, och som baserades på brett forskningsmaterial, uppmanar att sälla penningspelproblem åtminstone hos alla som har problem med mental hälsa eller söker hjälp för rusmedelsmissbruk.

Det lönar sig att göra sållning till rutin på ställen, där man kan mötas personer som lider av penningspelproblem. Då är det också lätt att motivera.

Som det har presenterats ovan, kan penningspelproblem vara ett symptom eller en del av en annan problemhärva. Man kan underlätta att ta upp spelproblem och uppsöka hjälp genom att till exempel hålla fram material som berättar om spelproblem i tjänsten. Det berättar för klienten, att här kan man tala om spelproblem.

Det är bra att börja diskussionen med de problem eller symptomen som personen tar fram. Neutrala frågor skapar en förtrolig atmosfär. Man kan börja med att fråga: "Spelar du penningspel?" Och fortsätta:

- Vilka penningspel spelar du?
- Hur ofta spelar du?

Guidevideon "[Ta upp penningspel](#)" (2K) kan ses på internet. Och [testen att bedöma sitt eget spelande](#) finns också på internet.

BBGS (Brief Biological Gambling Screen) är ett fungerande tre frågors kort såll för att identifiera penningspelproblem:

- Har tanken på att sluta eller minska spelandet gjort dig rastlös, ängslig eller irriterad under de senaste 12 månaderna?
- Har du under de senaste 12 månaderna försökt hemlighålla hur mycket du spelat för din familj och dina vänner?
- Har ditt spelande under de senaste 12 månaderna orsakat sådana ekonomiska problem för dig att du varit tvungen att skaffa hjälp av din familj, dina närstående eller socialtjänsten för dina levnadskostnader?

Ett jakande svar på vilken som helst av dessa tre frågor kan betyda penningspelsproblem. [BBGS-test](#) finns tillgängligt på internet.

Någon gång vill personen själv inte tala om saken, men den anställde känner att penningspelande borde tas upp. Då kan man tipsa klienten om tester på nätet, de fungerar också som metod för självutvärdering. Och kan motivera till att ändra beteende eller uppsöka hjälp.

Om personen uppfyller kännetecknen för penningspelproblem, det kan vara skäl att noggrannare ta reda på problemets karaktär. Till det kan användas nio frågors [PGSI-mätaren](#) (Problem Gambling Severity Index). Den passar bra till kliniskt arbete.

Även om spelandet inte fyller kriterierna för penningspelproblemet, men är överdrivet och riskfullt, kan det löna sig att ge feedback åt personen. Det är bra att diskutera om hen borde tänka på sitt penningspelbeteende. Genom tidigt ingripande kan man förebygga allvarigare problem.

Handlingsmodellen till att ta penningspel på tal och kort rådgivning finns i "[Rahapelaaminen puheeksi - Puheeksiotto, tunnistaminen ja lyhytneuvonta](#)" stödmaterial som THL har producerat.

EHYT har producerat material för förebyggande, identifiering och att ta skadeverkningar av penningspel till tals, till exempel [2K-Ta upp skadeverkningar av penningspel-modell](#) [tinyurl.com/rahapelaamisen-puheeksiotto-sv].

Vart kan man hänvisa problemspelaren, varifrån hittar man hjälp med spelproblem? – Vård och stöd

Peluuri stödlinjen för de som lider av penningspelproblem och deras anhöriga samt för yrkesutbildade svarar på numret 0800 100 101 vardagar kl. 12-18. Svenskspråkig tjänst erbjuds på måndagar. Peluuri erbjuder information och material samt akut stöd med spelproblem. På dess webbsidor kan man hitta en avsevärd mängd information och rådgivning såväl till spelare, deras närstående som till yrkesutbildade. I OmaPeluuri börjar det omkring en gång i månaden Tehostartti-grupper för dom som vill ha förändring.

God medicinsk praxis-rekommendation för behandling av spelberoende finns inte. I storstäder kan hjälp hittas via rus- och mentalhälsotjänster. Spelkliniken i Helsingfors är den enda enhet som har specialiserat sig enbart på behandling av penningspelberoende. Den betjänar klienter i Esbo, Helsingfors, Grankulla och

Vanda. Utöver öppenvården verkar också förbundet Sininauhaliittos information- och stödpoint [Tiltti](#) i Spelkliniken. Tiltti erbjuder stöd och rådgivning samt kamratstöd för problemspelare och deras närstående.

[Peli poikki](#) är ett åtta veckor långt terapiprogram på nätet. Programmet utgörs av självständigt arbete, telefonsamtal med terapeut samt kamratstöd på samtalsforum. Programmet är baserat på kognitiv beteendeterapi och motiverande intervju. Det finns forskningsbevis på programmets effektivitet.

Sovatek-stiftelsen i Jyväskylä och Kuopion Kriisikeskus erbjuder hjälp med spelproblem också för andra kommunernas invånare, via betalningsförbindelse. Sovatek genomför [Pelikuntoutuskurssi](#), som består av fyra närvaroperioder och stödkontakter där emellan.

Anstaltsvård dygnet runt erbjuds av A-klinik Ab:s päihdesairaala, Kankaanpään A-koti, Ventusranta i Karleby samt Pixnekliniken åt svenskspråkiga. I dessa har man utvecklat egna behandlingsprogram för spelberoende och man kan tas som klient från hela Finland.

Stöd- och anstaltstjänster:

Peluuri, www.peluuri.fi

Peli poikki programmet, www.pelipoikki.fi

Spelkliniken, Helsingfors, www.peliklinikka.fi

A-klinikka Oy:n päihdesairaala, Järvenpää www.paihdesairaala.fi

Kankaanpään A-koti, www.vakry.fi/a-koti/

Pixnekliniken, Malax, www.pixnekliniken.fi

Sovatek-stiftelse, Jyväskylä, www.sovatek.fi

Kuopion kriisikeskus, www.mielenterveysseurat.fi/kuopio

Ventusranta, Esperi Care, Karleby, <https://www.esperi.fi/hoitokodit-mielenterveys-ja-paihdekuntoutujiille/esperi-hoitokoti-ventusranta-kokkola>

Kamratstöd fungerar som tillräcklig hjälp åt några. Det är ett bra stöd vid sidan av annan behandling. Kamratgruppernas kontaktinformation finns på Peluuris websidor samt på Pelirajat'on gruppernas och GA-gruppernas egna websidor. Kamratstöd erbjuds också på internet. Det erbjuds av Pelirajat'on, Peluuri i OmaPeluuri samt i Drogllänken på "[Valtti](#)"-forum för spelare och "[Hertta](#)"-forum för närstående.

Kamratstöd:

Pelirajat'on grupper – pelirajaton.fi/vertaistukea/vertaisryhmat/

GA-kamratgrupper – www.nimettomatpelurit/ryhmat

Verksamhetsmodeller för att behandla skadeverkningar av penningspel

Om i den egna organisationens målgrupp eller medlemskår finns personer, som kan antas vara utsatta för spelproblem, lönar det sig att utbilda personalen och de frivilliga som är med i verksamheten. Då är det viktigt att identifiera penningspelsskadeverkningar, föra till tals och hänvisa till stöd och behandling. Inom SOSTE: s kretsar finns det [organisationer](#), som ger utbildningar och som också producerat material på internet om detta.

Till exempel "[Yhteispelillä!](#)" -hanke (2020-2022) organiserar Rahapelaaminen puheeksi – att ta upp, identifiera och ge kort rådgivning -kurser samt fördjupande Pelineuvola-verkstäder åt lokala aktörer i projektets pilotområde i Esbo och Kymmenedalen.

inom sin egen organisation kan man organisera till exempel studiecirkel, endera målgruppsvis eller genom att ta penningspelproblem som tema för ett möte i studiecirkel. Det finns material till hands och till

exempel för seniorer kan rekommenderas EHYT ”[Pension på spel](#)”-guiden. Som inledning för en diskussion om penningspel kan man förevisa den korta ”[Penningspelfenomen](#)” -video som EHYT har producerat.

Informations- och stödpunkten Tiltti har samlat spelares berättelser om erfarenheter av spelandets orsaker, konsekvenser och lösningar på webbsidan www.kokemuksiapeliongelmista.fi. Man kan utnyttja webbsidans innehåll på många sätt. Att bli förtrogen med berättelser ökar förståelse om penningspelproblems karaktär. Man kan befinna sig vid Upplevelsens träd och använda dess färdiga ord till hjälp att fundera över sitt eget eller närståendes spelproblem, dess orsaker och konsekvenser eller att jämföra om någon av de lösningarna som presenteras skulle passa till egen situation. Man kan få kamratstöd av de berättelser som sparats på webbsidan, om man inte kan delta i kamratgrupper. Där kan också hittas verktyg som har utvecklats utav Upplevelsens trädets innehåll, som kortlekar som är avsedda att väcka upp diskussion i grupp- eller ensamjobb med spelarna eller närstående.

THL, kommuner och organisationer i rusmedelsarbete har genom Pakka-verksamhet samarbetat på lokal nivå i övervakningen av åldersbegränsade produkter. Pakka-verksamhetsmodellen är en metod som har utvecklats för lokalt förebyggande av skadeverkningar av alkohol, tobak och penningspelande. Pakka implementeras av hela samhället på orten eller område. Det är en bra modell, i vilken man kan uppmuntra sina egna lokala aktörer att delta. Mera information om [Pakka-verksamhet](#) finns på THL: s webbsidor.

Kommunikation om skadeverkningar av penningspel

Att vara medveten om skadeverkningar av penningspel och penningspelsproblem förebygger skadeverkningarnas tillväxt. Genom mera information kan man i sin del förebygga skadeverkningar av penningspel och genom att normalisera penningspelproblem stöda de som lider av spelproblem att uppsöka behandling och på detta sätt minska stigma som är anknuten till detta.

I sin egen organisations tidning kan man behandla skadeverkningar av penningspel och penningspelproblem. Man kan fråga efter artiklar eller intervjuer om saken från [pelihaittatoimijat](#).

De som jobbar med förebyggande av penningspels skadeverkningar och behandling kommunicerar tillsammans via ”Puhutaan rahapelaamisesta”-nätverket. Målet i nätverket är att öka kunskapen om risker i penningspel och minska skam förknippade med problemet genom öppen diskussion samt kampanjer som är riktade till befolkningen.

A-klinikstiftelse, EHYT, Spelkliniken, Pelituki, Peluuri, Tiltti, Pelirajat’on och Institutet för hälsa och välfärd hör till ”Puhutaan rahapelaamisesta”-nätverket. Nätverket stöder gärna också andra organisationers kommunikation som är ansluten till skadeverkningar av penningspel. Som kontaktperson fungerar Sanna Wuorio i THL (sanna.wuorio@thl.fi).

Information och resurser om skadeverkningar av penningspel

Varifrån kan man hitta information om förebyggande av skadeverkningar av penningspel och penningspelproblem?

Bland spelarna finns mycket felaktiga myter och information om penningspelandet. För att stöda verksamheten behövs det forskningsbaserad kunskap. Flera instanser har producerat material till förebyggandet av skadeverkningar av penningspel och penningspelproblem. Det finns rikligt till hands både som guide och internetmaterial.

Det finns också utbildning för förebyggandet av penningspels skadeverkningar, att identifiera och ta till tals penningspelproblem.

Som följande finns en lista över material och en kort beskrivning över var och en, deras producenter samt länkar till material.

Penningspel

Då man spelar penningspel vore det bra att förstå vad man gör och hur spelen fungerar. Att spela dem är många gånger kopplat till missuppfattningar, man förstår inte spelens funktion eller slumpen. De flesta penningspel baserar sig på slumpen. Ändå är det en del av spelarna som skyller förluster på dålig tur, men tolkar att vinster härstammar från deras skicklighet. Vad är sannolikheten att vinna högsta vinsten på skraplotter? Var kunde gränserna för eget spelande ligga?

Sina egna kunskaper kan man testa i "[Pelitesti](#)" och på Pelitukis webbsidor finnas "[Pelivisa](#)" som är gjort för både unga och vuxna.

På [Peluuris](#) webbsidor finns information om penningspel till exempel penningspelens matematik, bristfälliga slutsatser och hur man kontrollerar sitt spelande.

THL har publicerat en hel del stödmaterial om penningspel åt olika målgrupper. Information om penningspel för spelaren finns speciellt i två material. "[Liikaa pelissä: tietoa rahapeleistä ja peliongelmasta](#)" stödmaterial hjälper spelaren att bedöma sitt penningspelande och hur man kan ha spelandet under kontroll samt varifrån man hittar hjälp.

"[Penningspel och spelproblem - en lättläst broschyr](#)" är ett lättläst material för penningspelare. Det innehåller allmän information om penningspel, spelberoende och skadeverkningar anslutna till penningspel. Dessutom finns det praktiska råd i stödmaterial till de läsare, som vill sluta eller uppsöka hjälp för att minska spelandet. Publikationen finns också på finska, engelska och ryska:

- [Rahapelaaminen ja peliongelma lyhyesti ja selkeästi](#)
- [Gambling and problem gambling briefly and clearly](#)
- [АЗАРТНЫЕ ИГРЫ И ПРОБЛЕМНЫЙ ГЕМБЛИНГ кратко и четко](#)

Att förebygga skadeverkningar av penningspel

Genom sin verksamhet förebygger [Föreningen för förebyggande rusmedelsarbete](#) EHYT rf uppkomsten av penningspels skadeverkningar. På individuell nivå är penningspelare målgruppen för EHYT: s förebyggande verksamhet av skadeverkningar av penningspel, på samfundsnivån yrkesutbildade och organisationsaktörer och på samhällsnivån bidragstagare och beslutsfattare. EHYT utvecklar bl.a. metoder för att förebygga penningspelens skadeverkningar och utbildar yrkesmänniskor att identifiera och ta upp penningspel. Från EHYT kan man få stöd, information, material och utbildning för att förebygga skadeverkningar av penningspel.

[Pelituki](#) utvecklar förebyggandet, identifiering och behandling av skadeverkningar av penning- och digitalt spelande i Mellersta och Östra Finland. Pelituki erbjuder Pelineuvola-verksamhet som är förknippad med att förebygga skador från penning- och digitalt spelande samt användning av internet. Åt organisationer erbjuder Pelituki stöd med att planera och verkställa förebyggandet av penningspelens skadeverkningar i den egna verksamheten.

För spelarna

Peluuri har producerat mycket material för spelarna [till sina webbsidor](#). Spelaren hittar där information om spelproblem, verktyg och konster att komma sig ur spelproblemet, kontaktinformation till hjälptjänster, chat-service och Oma-Peluuri -nätgrupper samt diskussionsforum.

[Pelituki](#) erbjuder information om tjänster i Mellersta och Östra Finland. För spelarna finns det också till hands grundkunskap om spelproblem och test för problematisk spelandet (PGSI).

Också på EHYTs [webbsidor](#) finns det information om penningspelens skadeverkningar och om att kontrollera spelandet.

[Pelirajat'on](#) verksamheten är Sosped-stiftelsens verksamhet som är baserad på jämlikhet och erfarenhetsakkunighet och riktad till problemspelare och deras närstående. Verksamheten baseras på kamratstöd av utbildade frivilliga lekmän. Pelirajat'on erbjuder kamratgrupper, stödpersonverksamhet, kamrattelefon och kamratstöd på nätet samt resurskurser.

”[Liikaa pelissä: tietoa rahapeleistä ja peliongelmaista](#)” stödmaterial hjälper spelaren att bedöma sitt penningspelande. Det ger kunskap om hur man kan få penningspelandet under kontroll och hur man kan sluta med det helt och hållet. I materialet presenteras metoder att själv kontrollera och bearbeta spelandet. Materialet hjälper att hitta hjälp med behandling av spelberoende och lösa ekonomiska svårigheter.

THL: s lättlästa material ”[Penningspel och spelproblem, en lättläst broschyr](#)” passar också bra åt penningspelarna. Det finns både i tryckt form och som webbmaterial.

Barn och ungdomar som spelare

[Pelituki](#) har brett samarbete med skolor, läroanstalter, ungdomstjänster och föräldraföreningar. Tillsammans kan man organisera evenemang, händelser och verkstäder kring nackdelar av spelandet och internetbruk. I Pelitukis material finns det material till exempel till småbarnspedagogik och familjer samt ett [kartläggande verktyg](#) för att jobba med ungdomarna.

[EHYT](#) tillverkar material ur barnens och ungdomarnas synvinkel både till penningspel och digitalt spelande. THL har publicerat ”[Ungdomarna på spel - Information till fostrare om digitala spel och spel om pengar bland ungdomar](#)” stödmaterial som behandlar barn och ungas digitala spelande och penningspelande, samt frågor om uppfostran i samband med det. Det är tänkt som ett stöd för personer som arbetar med barn och unga samt till föräldrar och andra närstående som funderar över dessa frågor. Stödmaterial finns som nätpublikation på svenska.

Seniorer

EHYT har producerad ”Eläke pelissä” guiden till pensionärer om penningspelandet och spelproblem. Den är en kort inledning till penningspel och deras funktionsprinciper samt penningspelproblem. I guiden finns också kunskap om vad man ska göra, om man tänker att man spelar för mycket eller om närståendes spelande verkar vara okontrollerat. Det finns också en svensk version av guiden ”Pensionen på spel”. Båda kan hittas på [EHYT webbsidor](#) ”[Material & Publikationer](#)”.

Spelarnas närstående

Tjänster till spelarnas närstående produceras av; [Tiltti](#), [Pelituki](#) och [Pelirajat'on](#).

Tiltti producerar och utvecklar både tjänster till yrkesutbildade och kamrattjänster samt verksamhetsmodeller till spelarnas närstående.

Pelirajat'ons verksamhet producerar kamratgrupper till spelarna, stödpersonverksamhet, kamrattelefon och kamratstöd på internet samt resursveckoslut för närstående.

Eget material för närstående är ”[Relationer på spel - Stöd och information om penningspel för oroliga anhöriga](#)” publicerat av THL. Det riktar sig till anhöriga som är oroliga över spelaren eller lider av de problem som spelandet orsakar i deras eget liv. I material berättas om penningspel, orsakerna bakom spelproblem och hur problemspelande påverkar de närståendes liv. I materialet kan läsaren hitta stöd för

problemspelarens anhöriga samt information om hur de kan minska de negativa konsekvenserna av spelandet.

Penningspelens skadeverkningar i arbetslivet

Om penningspelens skadeverkningar i arbetslivet finns information på [EHYT: s webbsidor](#) samt i ["Työelämä pelissä"](#) stödmaterial som EHYT och THL har producerat tillsammans. Stödmaterialiet Arbetslivet på spel utgör ett redskap för planering och genomförande av förebyggande av penningspelskador på arbetsplatsen. Det är avsett för att användas av till exempel arbetarskyddet, förtroendemän, personaladministrationen, cheferna samt övrig ledning på arbetsplatsen. I stödmaterialiet klarläggs också olika roller inom arbetsgemenskapen vid förebyggande av penningspelskador samt vid främjandet av ansvarsfull arbetsplatskultur. Det finns också som svenskspråkig webbmaterial ["Arbetslivet på spel"](#).

Då penningspels skadeverkningar också kan synas på arbetsplatsen, lönar det sig att ta hänsyn till penningspelens skadeverkningar i den egna organisationens rusmedelprogram. Modell för rusmedelprogramtext finns tillgängligt via EHYT.

Ekonomi- och skuldproblem

Den som har ekonomiska problem kan söka hjälp från Ekonomi- och skuldrådgivningen vid rättshjälpsbyråerna. [Garantiestiftelsen](#) har många olika tjänster för skuldproblem. Garantiestiftelsens kostnadsfria rådgivningstelefon dejourerar på numret 0800 9 8009 (vardagar kl. 10–14) och i tjänstemenyen finns också [Skuldlinjen och chat-rådgivning](#). För spelare finns det också information om [skötsel av ekonomi- och skuldproblem](#) via Droglänken

Kunskap och utbildning för yrkesutbildade

För yrkesutbildade finns det information och utbildning om penningspels skadeverkningar, förebyggande och spelproblem på [THL: s webbsidor](#). THL har producerat stödmaterial riktat till yrkesutbildade ["Spelets märken - Information om problem som förorsakas av penningspel för personer som möter spelproblem i sitt arbete"](#). Syftet med detta stödmaterial är att utöka vetskapen om och förståelsen för penningspelsproblem hos anställda inom olika yrkesgrupper och att underlätta identifieringen av problemspelande. Material finns på svenska och finska i tryckform och också som webbmaterial.

För att stöda yrkesutbildades kunskande har THL också publicerat stödmaterial ur närståendearbetets synvinkel, ["Läheiset ja rahapeliongelma - Tietoa ja välineitä läheisten kanssa työskentelyyn"](#). Stödmaterialiet är avsett för de som jobbar med närstående. Materialet innehåller information och verktyg för yrkesutbildade som möter närstående i sitt arbete för att utreda närståendes situation och hjälpa dem.

Om penningspelproblemet

Det främsta verket om penningspelproblem är ["Rahapeliriippuvuus"](#)-boken som är publicerad av Duodecim.

Om penningspelproblem finns det information till hands också på andra språk;

- på svenska och engelska – [Peluuris](#) webbsidor
- på ryska – FARO rf:s [MAPELI-projekt](#) handlar om ryska talande invandras spelproblem och risker det orsakar
- på arabiska (på engelska) – [Arabiankielinen kriisipuhelin](#) p. 040 195 8202, Mieli ry i samarbete med Peluuri
- på teckenspråk [Peluuri](#) och [Päihdelinkki](#)

Varifrån hittar resurser att stöda egen organisations verksamhet?

Vi har en grupp av aktörer som är specialiserade på förebyggande av penningspels skadeverkningar och spelproblem. Det är lättast att hitta stöd för din egen organisations verksamhet från dem. I det följande finns en lista över de resurser som står till buds och en kort beskrivning samt länkar till dessa.

A-klinikstiftelsen producerar [Droglänken-webbtjänsten](#), som erbjuder kunskap och stöd om rusmedel och beroende. I Droglänken kan hittas ytterligare omfattande databank med tester, självhjälpsinnehåll, kamratstöd och rådgivningstjänster. Tjänsten är avsedd för rusmissbrukare, spelare, närstående och alla som är intresserade av beroendekunskap. Tjänsten är nyttig också för yrkesutbildade och studenter.

Föreningen för förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf producerar material och utbildning för förebyggande av penningspelens skadeverkningar. Material kan hittas på EHYT: s webbsidor under "Material & Verktyg" sektionen. Utbildningar arrangeras både som närstudier och distansutbildning. Utbildningar innehåller information om bl.a. penningspelfenomen, myter som är förknippade med penningspel, riskspelande, att föra spelandet till tals, penningspelproblem samt behandlings- och stödtjänster.

Peluuri är servicen som erbjuder stöd, information och rådgivning för spelare, deras närstående samt dem som möter spelproblem i sitt arbete. Det är den primära aktören till vilken man kan hänvisa spelaren eller närstående som behöver hjälp. I Peluuris tjänstemeny finns; hjälptelefon, chat-tjänster, Peli poikki-programmet, självbedömningstester, samt webbsidor med riklig information om penningspelproblem.

SOSPED-stiftelsens Pelirajat'on producerar mångsidigt kamratstöd för problemspelare och deras närstående. Pelirajat'ons verksamhet erbjuder kamratgrupper, stödpersonsverksamhet, kamrattelefon och kamratstöd på nätet, resurskurser samt subventionerad semester och utbildar erfarenhetsexperter. Erfarenhetsexperter sysslar med att lyfta fram spelproblem i medier. Erfarenhetsexperter utvecklar också behandlingspraxis tillsammans med vårdbranschens yrkesutbildade.

Pelituki som är verkställt av **SOVATEK-stiftelsen** tillsammans med **Kirkkopalvelut** och **Kuopion Kriisikeskus** producerar och förmedlar kunskap om spelande och utvecklar stöd för både penning- och digitalspelande för att identifiera problematiskt spelande och förebyggande speciellt i Mellersta och Östra Finland.

Institutet för hälsa och välfärd undersöker penningspelandet och producerar information om ämnet åt olika målgrupper. På THL: s [webbsidor](#) har samlats information och material för att stöda förebyggande och behandling av penningspels skadeverkningar. Webbsidorna är riktade i första hand till de som möter penningspelsskadeverkningar i sitt arbete, men också beslutfattare, journalister, utbildare, studenter och andra som är intresserade av saken hittar där information om penningspel. På webbsidorna finns såväl nätpublikationer och information om utbildningar som de nyaste forskningsdata. De senaste uppgifterna om Finlands penningspelsituation finns i THL: s statistikrapport [Rahapelaaminen ja peliongelmat – Suomalaisten rahapelaaminen 2019](#).

Källor

Björkenheim C, Castren S, Jaakkola T, Kesänen M, Pietilä E, Ränninranta R, Saariluoma O, Wuorio S (2019): Rahapelaaminen puheeksi. Puheeksiotto, tunnistaminen ja lyhytneuvonta. THL.

Lyk-Jensen S (2010): New Evidence from the Grey area: Danish Results for At-Risk Gambling. Journal of Gambling Studies 26(3), 455-467.

Rahapeliriippuvuus (2015) Alho H, Heinälä P, Kiianmaa K, Lahti T, Murto A (toim.). Duodecim, 2015.

Salonen A, Hagfors H, Lind K, Kontto J (2020): Rahapelaaminen ja peliongelmat – Suomalaisten rahapelaaminen 2019. Tilastoraportti 8/2020. THL

Salonen A, Lind K, Castren S, Lahdenkari M, Kontto J, Selin J, Hellman M, Järvinen-Tassopoulos J (2019): Rahapelaaminen, rahapelihaitat ja rahapelien markkinointiin liittyvät mielipiteet kolmessa maakunnassa. THL 4/2019

Skribent:

Tapio Jaakkola har jobbat i social- och hälsovårdsorganisationer i 23 år; Irti Huumeista rf verksamhetsledare 1997–2003, Sininauhaliitto/Peluuri projektledare 2004–2009, Socca/Spelkliniken utvecklingskoordinator 2010–2014, EHYT rf projektledare förebyggandet av penningspels skadeverkningar 2015–2020.